

Predicting the Intergenerational Social Mobility of Women based on the Components of Cultural Capital (the Level of Participation in Group Activities, the Level of Access to Cultural Resources and the Level of Cultural Tendencies)

ARTICLE INFO

Article Type

Research Article

Authors

Rezvan Derakhshide¹,

Farhad Emamjomeh^{2*}

Jila Mashhadi³

Maryam Yarmohammad Touski⁴

How to cite this article

Rezvan Derakhshide, Farhad Emamjomeh, Jila Mashhadi, Maryam Yarmohammad Touski, Predicting the Intergenerational Social Mobility of Women based on the Components of Cultural Capital (the Level of Participation in Group Activities, the Level of Access to Cultural Resources and the Level of Cultural Tendencies), *Journal of Islamic Life Style Centeredon Health*, 2022:6(3); 274-282

1. Department of Sociology, Arak Branch, Islamic Azad University, Arak, Iran.

2. Department of Sociology, Arak Branch, Islamic Azad University, Arak, Iran (Corresponding Author).

3. Department of Social Sciences, Arak Branch, Islamic Azad University, Arak, Iran.

4. Department of Sociology, Arak Branch, Islamic Azad University, Arak, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: f.emamjome@yahoo.com

Article History

Received: 2022/08/11

Accepted: 2022/12/12

ABSTRACT

Purpose: Considering the importance of intergenerational social mobility in women, the present research was conducted with the aim of predicting the intergenerational social mobility of women based on the components of cultural capital.

Materials and Methods: This study was applied in terms of purpose and descriptive in terms of correlation type. The research community of women in Arak city in 1400 was 17496 people, which was determined based on Cochran's formula, the sample size was 379 people, who were selected by multi-stage cluster sampling method. The research tool included demographic information form, researcher-made questionnaires and face-to-face interviews, and the aim was to measure social mobility. were intergenerational and cultural capital, whose face validity and content validity were confirmed by the opinion of experts and reliability was calculated for both parts of the questionnaire using the Cronbach's alpha method of 0.74. The data were analyzed using the Pearson correlation coefficient method and regression in SPSS software.

Findings: The findings showed that cultural capital ($r=0.718$) and all its three dimensions including social dimension ($r=0.693$), technology dimension ($r=0.587$) and individual dimension ($r=0.561$) It had a positive and significant relationship with the intergenerational social mobility of women ($P<0.001$). Also, cultural capital and all three of its components separately could predict 51.5 and 73.2 percent of the changes in intergenerational social mobility of women ($P<0.001$).

Conclusion: According to the findings of this research, with the increase of cultural capital, the intergenerational social mobility of women increases. Based on this, it is possible to provide the ground for the improvement and promotion of cultural capital and its components in order to witness the increase in the upward social mobility of women.

Keywords: Intergenerational Social Mobility, Cultural Capital, Women

پیش‌بینی تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان بر اساس

موقف‌های سرمایه فرهنگی (میزان مشارکت در

فعالیت‌های گروهی، میزان دسترسی به منابع فرهنگی و

میزان تمایلات فرهنگی)

رضوان درخشیده^۱

گروه جامعه‌شناسی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران.

فرهاد امام جمعه^{۲*}

گروه علوم اجتماعی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران (نویسنده مسئول).

ژیلا مشهدی^۳

گروه جامعه‌شناسی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران.

مریم یارمحمد توسکی^۴

گروه علوم اجتماعی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران.

چکیده

هدف: با توجه به اهمیت تحرک اجتماعی بین‌نسلی در زنان، پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان بر اساس موقف‌های سرمایه فرهنگی انجام شد.

مواد و روش‌ها: این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه پژوهش زنان شهر اراک در سال ۱۴۰۰ به تعداد ۱۷۴۹۶ نفر بودند که بر اساس فرمول کوکران حجم نمونه ۳۷۹ نفر تعیین شد که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار پژوهش شامل فرم اطلاعات جمعیت‌شناختی پرسشنامه‌های محقق‌ساخته و مصاحبه حضوری بود و هدف سنجش تحرک اجتماعی بین‌نسلی و سرمایه فرهنگی بودند که روایی صوری و اعتبار محتوا آنها با نظر خبرگان تایید و پایایی برای هر دو بخش پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ ۰/۷۴ محاسبه شد. داده‌ها با روش ضرایب همبستگی پیرسون و رگرسیون در نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که سرمایه فرهنگی ($F=0/718$) و هر سه بعد آن شامل بعد اجتماعی ($F=0/693$)، بعد فناوری ($F=0/587$) و بعد فردی ($F=0/561$) با تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان رابطه مثبت و معنادار داشت ($P<0/01$). همچنین، سرمایه فرهنگی و هر سه مولفه آن به تفکیک توانستند ۵۱/۵ و ۷۳/۲ درصد از تغییرات تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان را پیش‌بینی کنند ($P<0/01$).

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های این پژوهش، با افزایش سرمایه فرهنگی تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان افزایش می‌یابد بر این اساس می‌توان زمینه را برای بهبود و ارتقای سرمایه فرهنگی و موقف‌های آن فراهم کرد تا شاهد بالا رفتن تحرک اجتماعی صعودی زنان باشیم.

کلید واژه‌ها: تحرک اجتماعی بین‌نسلی، سرمایه فرهنگی، زنان.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۲۱

* نویسنده مسئول: f.emanjome@yahoo.com

مقدمه

در عصر حاضر تحرک اجتماعی از مباحث مهم علوم اجتماعی به‌ویژه جامعه‌شناسی و حتی علوم اقتصادی است و در جوامع گوناگون از اهمیت زیادی برخوردار است؛ به‌طوری که توسعه‌یافتگی جوامع در بخش‌های مختلف، میزان باز یا بسته بودن جامعه و شایسته‌سالاری را می‌توان با میزان تحرک اجتماعی افراد جامعه خصوصاً زنان مورد بررسی و ارزیابی قرار داد (۱). تحرک اجتماعی به میزان امکان جابجایی افراد و گروه‌ها در مراتب قشربندی و طبقات اجتماعی اطلاق می‌شود (۲) و نشانه وجود پویایی آن در هر فرد، گروه و نهادها است (۳) بر اساس آن می‌توان استنباط کرد که ساختار قشربندی و طبقات اجتماعی جامعه تا چه اندازه باز یا بسته است و افراد به چه میزان می‌توانند به فرصت‌های ارتقاء، در آموزش، شغل، ثروت، شهرت و منزلت اجتماعی دست یابند (۴). مطالعه جابه‌جایی‌ها-پیامدها-پویایی و باز و بسته بودن - موضوعات مطالعه تحرک اجتماعی است. تحرک‌ها هم می‌توانند جنبه‌ها یا اثرهای مثبت و هم جنبه‌ها یا اثرهای منفی داشته باشند (۵). تحرک اجتماعی به معنای تغییر در فضای اجتماعی است که صعودی یا نزولی بودن آن، یا میان این دو موقعیت؛ در یک مرتبه یا سلسله‌مراتب قشربندی اجتماعی مشخص می‌شود (۶). هرگاه پایگاه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی پاسخگویان در مقایسه با پایگاه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی والدین آنها افزایش یابد، آنگاه تحرک اجتماعی آنها از نوع صعودی است و برعکس، هرگاه پایگاه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی پاسخگویان در مقایسه با پایگاه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی والدین آنها کاهش یابد، آنگاه تحرک اجتماعی آنها از نوع نزولی است و پایگاه اجتماعی اقتصادی و فرهنگی بدون تغییر افراد نسبت به اولیا، تحرک اجتماعی آنها از نوع افقی است (۷). تحرک اجتماعی بین‌نسلی به‌عنوان امکان حرکت نسلی انسان‌ها در میان سلسله‌مراتب طبقات اجتماعی یک جامعه تعریف می‌شود و این نوع تحرک از نسلی به نسل دیگر رخ می‌دهد (۸).

درباره تحرک اجتماعی و نابرابری‌های اجتماعی دو رویکرد غالب وجه توزیعی نابرابری و وجه رابطه‌ای نابرابری وجود دارد. در وجه توزیعی، جامعه به‌صورت سلسله‌مراتب و متشکل از لایه‌های مختلف نگریده می‌شود و افراد در پیوستاری متشکل از مقوله‌های مجزا جای می‌گیرند. در این رویکرد تحرک شغلی مورد مطالعه قرار می‌گیرد و معیارهایی مثل درآمد، میزان تحصیلات و منزلت شغلی استفاده می‌شود. در وجه رابطه‌ای، تحلیل‌گران به پیامدهای رابطه‌ای نابرابری توجه دارند که شامل استثمار و تسلط یک گروه به دست گروه دیگر و تاثیر این روابط بر ساختار اجتماعی یا تغییرهای اجتماعی است. در این رویکرد، تحرک طبقاتی مورد نظر است. روابط کنترل و فرمانبرداری در کنش متقابل میان افراد و گروه‌ها منجر به پیدایش نابرابری می‌شود و باعث ایجاد و تقویت

را بهتر حل نماید و در جامعه به وضعیت‌ها و جایگاه‌های بالاتر و برتری دست یابد (۱۸). بنابراین، سرمایه فرهنگی به افراد کمک می‌کند تا بتوانند موقعیت خویش را در جامعه بهبود بخشند و به اعتبار اجتماعی خود بیفزایند و حتی به سایر سرمایه‌ها از جمله سرمایه‌های اجتماعی و اقتصادی دست یابند (۱۹).

درباره رابطه تحرک اجتماعی بین‌نسلی و سرمایه فرهنگی فقط چند پژوهش زیر یافت شد که گاهی نتایج آنها نیز متفاوت بود. گیوگوشویلی (۲۰۱۷) ضمن پژوهشی با عنوان تغییر یا تداوم؟ تحرک اجتماعی بین‌نسلی و گذر پسا کمونستی به این نتیجه رسیدند که بین شانس‌های زندگی، سرمایه اقتصادی و سرمایه فرهنگی با تحرک اجتماعی بین‌نسلی رابطه معناداری وجود داشت (۱۲). روبین (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان "رابطه سرمایه فرهنگی و تحرک اجتماعی" بیان کرد که میتوان به رابطه بین سرمایه فرهنگی و تحرک اجتماعی پی برد و بدین ترتیب که تحصیلات نمادی از سرمایه فرهنگی است و عامل اصلی در تحرک اجتماعی می‌باشد.

نتایج پژوهش غلامی و فلاحی (۱۳۹۷) درباره مدل‌سازی ساختاری تحرک اجتماعی بین‌نسلی مهاجرین افغانستانی نشان داد که سرمایه فرهنگی عینی، ذهنی و نهادی، اعتماد اجتماعی و تقدیرگرایی بر تحرک اجتماعی بین‌نسلی اثر مستقیم و معنادار داشت (۱۱). غفاری (۱۳۹۶) ضمن پژوهشی درباره تاثیر سرمایه فرهنگی ذهنی بر تحرک اجتماعی میان‌نسلی به این نتیجه رسیدند که سرمایه فرهنگی ذهنی با تحرک اجتماعی میان‌نسلی رابطه معناداری داشت (۲۰). در پژوهشی دیگر ناییبی و معصومی‌راد (۱۳۹۰) ضمن بررسی عوامل فرهنگی موثر بر تحرک اجتماعی گزارش کردند که عوامل فرهنگی به‌ویژه اخلاق کار و سرمایه فرهنگی بر تحرک اجتماعی درون‌نسلی و بین‌نسلی تاثیر معنادار داشت (۲۱). در مقابل، غفاری و حقیقتیان (۱۳۹۵) ضمن پژوهشی درباره بررسی و تبیین تحرک اجتماعی میان‌نسلی با تاکید بر سرمایه فرهنگی عینی به این نتیجه رسیدند که بین تحرک اجتماعی میان‌نسلی و سرمایه فرهنگی عینی رابطه معناداری وجود نداشت (۲۲).

در پژوهش‌های داخلی، مفهوم سرمایه فرهنگی در قالبی مشابه با بورديو به کار برده شده و عملیاتی شده است و در هرکدام از این پژوهش‌ها مفهوم سرمایه فرهنگی به طور یکسان و بدون بازنگری مورد استفاده قرار گرفته است و می‌توان آن را به صورت الگوی استاندارد شده سنتی در همه پژوهش‌های داخلی مشاهده کرد. در واقع، می‌توان گفت مفهوم‌سازی‌ای که بورديو از مفهوم سرمایه فرهنگی ارائه داده است شاخص‌ها و سنجه‌هایی بوده است که با شرایط آن زمان جامعه فرانسه متناسب بوده است، در حالی که، با توجه به شرایط فرهنگی و ملی جامعه ما نمی‌توان با این استاندارد حرکت کرد و آن را به سان الگویی یکسان و دست‌نخورده برای همه پژوهش‌ها به کار برد. در جامعه ما و در موقعیت اجتماعی زمانی که ما هستیم صرفاً مشارکت در فعالیت‌های روشنفکرانه آنها به سبک فعالیت‌های فرهنگی که بورديو به آن اشاره می‌کند، نمی‌تواند باشد.

حقوق، فرصت‌ها و امتیازات نابرابر میان مردم می‌گردد (۹). بدین ترتیب می‌توان گفت که در رویکرد توزیعی، تحرک شغلی مورد مطالعه قرار می‌گیرد؛ جامعه‌شناسان آمریکایی بیشتر از این جنبه به مطالعه تحرک پرداخته‌اند اما در رویکرد رابطه‌ای، تحرک طبقاتی مورد نظر است و جامعه‌شناسان اروپایی عمدتاً به بررسی رابطه تحرک و طبقه اجتماعی علاقه نشان داده‌اند (۹).

تحرک اجتماعی در جامعه‌ای که بستر وقوع آن می‌باشد، تاثیرات فردی و اجتماعی متفاوتی بر جای می‌گذارد (۱۰). مهم‌ترین آثار تحرک اجتماعی بین‌نسلی را می‌توان شامل موارد زیر نام برد. مورد اول: تحرک اجتماعی در صورتی که موانع زیادی روبرو نشود، می‌تواند سبب افزایش کارایی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شود. مورد دوم: تحرک باعث بی‌ثباتی در قشربندی می‌شود و در جامعه‌ای برخوردار از تحرک دائمی اعضا، اقشار و پایگاه‌های افراد با هم جابجا می‌شوند. مورد سوم: تاثیر الگوهای تحرک اجتماعی بر سازمان سیاسی به دو صورت است. الف) بررسی پیامدهای الگوهای مختلف در مورد حمایت یا کمک به این یا آن حزب، نهضت یا سازمان سیاسی. ب) بررسی پیامدهای الگوهای مختلف در رابطه با شکل‌گیری قشرهای اجتماعی به معنای اعم و نخبگان به معنای اخص با توجه به منشأ اجتماعی اعضای قشرها. مورد چهارم: در جامعه‌ای که تحرک اجتماعی در حد بالایی باشد اشخاص جدیدی که موقعیت‌های اجتماعی را اشغال می‌نمایند دقیقاً جایگزین کسانی که آن مواضع را ترک کردند، نمی‌شوند؛ بلکه افرادی شایسته برای مشاغل می‌باشند (۱۱).

یکی از عوامل مرتبط با تحرک اجتماعی بین‌نسلی، سرمایه فرهنگی است (۱۲). سرمایه فرهنگی یعنی قدرت شناخت و قابلیت استفاده از کالاهای فرهنگی در هر فرد که شامل تمایل‌های پایدار فرد است و در خلال اجتماعی شدن فرد ایجاد می‌شود (۱۳). به‌طور کلی سرمایه فرهنگی دارای سه منشأ پرورش خانوادگی و اجتماعی، آموزش‌های رسمی و مهارت‌های کسب‌شده ناشی از آن و فرهنگ شغلی است. انباشت سرمایه فرهنگی در افراد از طریق این سه منبع سبب بروز تفاوت‌هایی در افراد دارای آن و فاقد آن می‌شود (۱۴). سرمایه فرهنگی شامل مجموعه‌ای از عادت‌ها، تمایل‌ها، علاقه‌مندی‌ها، تجربه‌ها و توانمندی‌های فرهنگی شامل دانش، زبان، ذوق، سلیقه و سبک زندگی است که دارای سه بخش عینی، ذهنی و نهادی می‌باشد. بعد عینی بر اشکال مادی مثل لباس‌ها، غذاها، کالاها و اشیای هنری، بعد ذهنی که نامحسوس است بر سبک گفتار، منش و کیفیات ظاهری و بعد نهادی بر گواهی تحصیلی یا صلاحیت‌هایی که افراد از موسسه‌های مهم دریافت می‌کنند، دلالت دارد (۱۵). سرمایه فرهنگی موتور محرک پیشرفت جامعه در همه زمینه‌ها است و اگر افراد جامعه دارای سرمایه فرهنگی کافی نباشند احتمال وقوع ناهنجاری‌ها و آسیب‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی افزایش می‌یابد (۱۶). سرمایه فرهنگی با ریشه‌های زندگی اجتماعی مرتبط است و نقش تعیین‌کننده‌ای در زندگی اجتماعی، دستاوردهای حرفه‌ای و تخصصی و سبک زندگی افراد دارد (۱۷). سرمایه فرهنگی شامل دانش‌ها، معرفت‌ها، مهارت‌ها و برتری‌های یک فرد است که به فرد این امکان را می‌دهد تا مساله‌ها، مشکل‌ها و چالش‌های زندگی

۳۷۹ نفر تعیین که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. در این روش نمونه‌گیری ابتدا شهر اراک به سه بخش بالا، متوسط و پایین از لحاظ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تقسیم و از هر بخش برخی مناطق و ناحیه‌ها به روش تصادفی انتخاب و در مرحله بعد زنان، ملاک‌های ورود به مطالعه شامل سن ۴۵-۲۶ سال، عدم اعتیاد و مصرف داروهای روان‌پزشکی، عدم وقوع رخداد‌های تنش‌زا مانند ابتلاء به کووید-۱۹ و مرگ نزدیکان در سه ماه گذشته و تمایل جهت شرکت در پژوهش و ملاک‌های خروج از مطالعه شامل اعلام پشیمانی از قبول شرکت در پژوهش و انصراف از تکمیل ابزارها و عدم پاسخگویی به بیش از ۱۰ درصد گویه‌ها بودند.

ابزار پژوهش شامل فرم اطلاعات جمعیت‌شناختی و پرسشنامه‌های محقق‌ساخته تحرک اجتماعی بین‌نسلی و سرمایه فرهنگی بودند. فرم اطلاعات جمعیت‌شناختی شامل سوال‌هایی درباره سن، تأهل، شغل همسر، تعداد فرزندان بود. همچنین، پرسشنامه محقق‌ساخته تحرک اجتماعی بین‌نسلی دارای ۶ گویه درباره منزلت شغلی، درآمد و تحصیلات زنان و مادران آنها بود؛ به طوری که برای پاسخگویی به هر گویه از طیف لیکرت پنج درجه‌ای از خیلی پایین با نمره یک تا خیلی بالا با نمره پنج استفاده و نمره بالاتر حاکی از وضعیت بهتر و مطلوب‌تر متغیر مورد ارزیابی (منزلت شغلی، درآمد و تحصیلات) بود. روایی صوری پرسشنامه محقق‌ساخته تحرک اجتماعی بین‌نسلی با نظر خبرگان تایید و پایایی آن با روش آلفای کرونباخ ۰/۷۴ محاسبه شد.

علاوه بر آن، پرسشنامه محقق‌ساخته سرمایه فرهنگی دارای ۲۷ گویه درباره سرمایه فردی، سرمایه اجتماعی و سرمایه فناوری فرهنگی با سه مولفه میزان تمایلات فرهنگی، میزان مشارکت در فعالیت‌های گروهی، میزان دسترسی به منابع فرهنگی بود؛ به طوری که برای پاسخگویی به هر گویه از طیف لیکرت پنج درجه‌ای از خیلی پایین با نمره یک تا خیلی بالا با نمره پنج استفاده و نمره بالاتر حاکی از وضعیت بهتر و مطلوب‌تر متغیر مورد ارزیابی (سرمایه فردی- اجتماعی و فناوری) بود.

روایی صوری پرسشنامه محقق‌ساخته سرمایه فرهنگی و سه مولفه آن با نظر خبرگان تایید و پایایی آن با روش آلفای کرونباخ برای کل سرمایه فرهنگی ۰/۷۴ و برای سه مولفه آن شامل مولفه ۰/۷۹، میزان دسترسی به منابع فرهنگی ۰/۷۶ و میزان تمایلات فرهنگی ۰/۷۲ محاسبه شد.

مراحل اجرایی پژوهش حاضر شامل تهیه و طراحی ابزارهای پژوهش شامل فرم اطلاعات جمعیت‌شناختی و پرسشنامه‌های محقق‌ساخته تحرک اجتماعی بین‌نسلی و سرمایه فرهنگی بود که بر اساس مبانی نظری و با کمک اساتید راهنما و مشاور و روش دلفی (سرمایه فرهنگی) تهیه شد. در مرحله بعد اقدام به تعیین حجم نمونه، نمونه‌گیری و شناسایی نمونه‌ها شد. نمونه‌ها با رعایت پروتکل‌های بهداشتی مربوط به کووید-۱۹، درباره اهمیت و ضرورت پژوهش و تعهد پژوهشگر جهت رعایت نکات اخلاقی توجیه شدند و از آنها خواسته شد تا با دقت و به‌طور کامل به همه سوال‌ها پاسخ دهند. در پایان، از نمونه‌ها به دلیل مشارکت در پژوهش و تکمیل ابزارها تقدیر شد و داده‌های حاصل از اجرای ابزارها با

در پژوهش‌های تجربی خارجی متأخر پژوهش‌های کیفی انجام شده است که به نوعی به بررسی مفهوم سرمایه فرهنگی پرداخته‌اند، اما پژوهش‌های کیفی داخلی انجام شده در این زمینه بسیار محدودند و نوعی خلأ مشاهدات مردم‌نگارانه را در آن می‌توان دید، به نوعی در پژوهش‌های داخلی، تنها منادی (۱۳۸۶) به نوعی این اصل را رعایت کرد و سه نوع سرمایه فرهنگی مدرن، سنتی و ترکیبی را ارائه داده است. با توجه به اینکه ما در عصر ارتباطات و تکنولوژی قرار داریم، بهتر است برخی فناوری‌های دیجیتالی از قبیل شبکه‌های اجتماعی در سنجش سرمایه فرهنگی مورد توجه قرار داد، زیرا در شبکه‌های اجتماعی محلی افراد می‌توانند به فعالیت‌های فرهنگی بپردازند و یا حتی اطلاعات فرهنگی خود را ارتقاء ببخشند.

در پژوهش‌های جامعه‌شناختی کمتر به مساله تحرک اجتماعی بین‌نسلی به‌ویژه در زنان پرداخته شده است و بررسی و پژوهش در این زمینه می‌تواند به شناخت چگونگی تحرک اجتماعی زنان و میزان آن جهت برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های مختلف کمک نماید. همچنین، تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان از یک طرف به عنوان قشر عظیمی از جامعه و از سوی دیگر موثر بر تحرک اجتماعی سایر افراد جامعه قابل توجه است. لذا پرداختن به سازه تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان و پژوهش درباره آن می‌تواند به متخصصان و برنامه‌ریزان در طراحی و اجرای برنامه‌های متنوع کمک نماید. نتایج این مطالعه می‌تواند هم به یک جمع‌بندی درباره نتایج پژوهش‌ها درباره رابطه تحرک اجتماعی بین‌نسلی و سرمایه فرهنگی و هم به متخصصان و برنامه‌ریزان کشور در جهت بهبود تحرک اجتماعی از طریق سرمایه فرهنگی کمک شایانی نماید. در نتیجه، پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان بر اساس مولفه‌های سرمایه فرهنگی انجام شد.

اکثر جامعه‌شناسان در مطالعه تحرک اجتماعی، بر موقعیت‌های اکسایبی به ویژه ساختارهای شغلی توجه داشته‌اند ضمن آن که توسعه اقتصادی-اجتماعی رو به افزایش و فراهم شدن اشتغال و فرصت‌های ارتقا برای افراد جامعه صرف نظر از خاستگاه طبقاتی آنها از یک سو و در پیش گرفتن سیاست‌های عادلانه‌تر در توزیع امکانات و منابع مختلف توسط دولت‌ها از سوی دیگر، بر تحرک افراد در سلسله مراتب اجتماعی تاثیر گذار بوده است. ضمن آنکه، باید بر این نکته تاکید داشت که نابرابری‌های ناشی از موقعیت به همان اندازه اهمیت دارند که نابرابری‌های ناشی از ساختارها (۲۳)

داشتن تحرک اجتماعی، متأثر از زمینه‌های اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی افراد است. همچنین متغیر خاستگاه اجتماعی و مولفه‌های آن نظیر شغل و تحصیلات والدین و درآمد خانواده حضوری همیشگی داشته و اکثر پژوهش‌ها نیز نشان دهنده تاثیر این متغیرها در تحرک اجتماعی افراد است.

مواد و روش‌ها

این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه پژوهش زنان شهر اراک در سال ۱۴۰۰ به تعداد ۱۷۴۹۶ نفر بودند که بر اساس فرمول کوکران حجم نمونه

شد. در جدول ۱، نتایج فراوانی و درصد فراوانی اطلاعات جمعیت‌شناختی زنان شامل سن، تأهل و تحصیلات ارائه شد.

روش ضرایب همبستگی پیرسون و رگرسیون در نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند.

یافته‌ها

به دلیل کنترل و بررسی ابزارهای تکمیل‌شده توسط نمونه‌ها (زنان)، هیچ ابزار مفقوده‌ای وجود نداشت و تحلیل‌ها برای ۳۷۹ نفر انجام

جدول ۱. نتایج فراوانی و درصد فراوانی اطلاعات جمعیت‌شناختی زنان شامل سن، تأهل و تحصیلات

متغیرهای جمعیت‌شناختی	ابعاد	فراوانی	درصد فراوانی
سن	۲۶-۳۰ سال	۸۷	۲۲/۹۵
	۳۱-۳۵ سال	۱۱۹	۳۱/۴۰
	۳۶-۴۰ سال	۱۰۳	۲۷/۱۸
	۴۱-۴۵ سال	۷۰	۱۸/۴۷
تأهل	مجرد	۱۷۹	۴۷/۲۳
	متأهل	۲۰۰	۵۲/۷۷
تحصیلات	بی‌سواد	۴۴	۱۱/۶۱
	ابتدایی و راهنمایی	۴۶	۱۲/۱۴
	متوسطه و دیپلم	۱۱۰	۲۹/۰۲
	فوق‌دیپلم و لیسانس	۶۵	۱۷/۱۵
	فوق‌لیسانس و بالاتر	۱۱۴	۳۰/۰۸

معیار، کمینه، بیشینه و کولموگروف-اسمیرنوف سرمایه فرهنگی و تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان ارائه شد.

طبق نتایج جدول ۱، بیشتر نمونه‌ها دارای سن ۳۱-۳۵ سال (۳۱/۴۰٪)، متأهل (۵۲/۷۷٪) و تحصیلات فوق‌لیسانس و بالاتر (۳۰/۰۸٪) بودند. در جدول ۲، نتایج میانگین، انحراف

جدول ۲. نتایج میانگین، انحراف معیار، کمینه، بیشینه و کولموگروف-اسمیرنوف سرمایه فرهنگی و تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه	آماره کولموگروف-اسمیرنوف	معناداری
میزان مشارکت در فعالیتهای گروهی	۳۸/۲۵۵	۴/۱۵۲	۲۶	۴۷	۰/۰۸۸	۰/۰۵ >
میزان دسترسی به منابع فرهنگی	۲۵/۲۱۳	۴/۹۹۷	۱۶	۳۹	۰/۱۰۵	۰/۰۵ >
میزان تمایلات فرهنگی	۲۵/۹۴۹	۵/۴۹۱	۱۴	۳۹	۰/۱۰۴	۰/۰۵ >
سرمایه فرهنگی	۸۹/۴۱۹	۱۲/۵۵۶	۶۲	۱۱۵	۰/۱۰۱	۰/۰۵ >
تحرک اجتماعی بین‌نسلی	۱۶/۴۷۴	۴/۴۵۹	۱۰	۲۵	۰/۱۲۵	۰/۰۵ >

هم‌خطی چندگانه رد شد. همچنین، مقدار آماره دوربین-واتسون برای پیش‌بینی تحرک اجتماعی بین‌نسلی بر اساس سرمایه فرهنگی ۱/۵۶۷ و بر اساس مولفه‌های سرمایه فرهنگی ۱/۷۶۷ بود که به دلیل قراردادن در دامنه ۱/۵ الی ۲/۵ فرض همبستگی پسماندها رد شد. در جدول ۳، نتایج ضرایب همبستگی سرمایه فرهنگی و مولفه‌های آن با تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان ارائه شد.

طبق نتایج جدول ۲، فرض نرمال بودن متغیرهای تحرک اجتماعی بین‌نسلی و سرمایه فرهنگی و سه مولفه سرمایه فرهنگی به دلیل معناداری بزرگ‌تر از ۰/۰۵ رد نشد. بررسی دیگر مفروضه‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون نشان داد که مقدار آماره عامل تورم واریانس برای پیش‌بینی تحرک اجتماعی بین‌نسلی بر اساس سرمایه فرهنگی ۱/۲۴۸ و بر اساس مولفه‌های سرمایه فرهنگی در دامنه ۱/۰۰۰ الی ۱/۸۶۷ بود که به دلیل کوچک‌تر از ۱۰ بودن فرض

جدول ۳. نتایج ضرایب همبستگی سرمایه فرهنگی و مولفه‌های آن با تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان

متغیرهای پیش‌بین/متغیر ملاک	تحرک اجتماعی بین‌نسلی	معناداری
میزان مشارکت در فعالیتهای گروهی	۰/۶۹۳**	<۰/۰۰۱
میزان دسترسی به منابع فرهنگی	۰/۵۸۷**	<۰/۰۰۱
میزان تمایلات فرهنگی	۰/۵۶۱**	<۰/۰۰۱
سرمایه فرهنگی	۰/۷۱۸**	<۰/۰۰۱

داشت ($P < .001$). در جدول ۴، نتایج رگرسیون برای پیش‌بینی تحرک اجتماعی بین‌نسلی بر اساس سرمایه فرهنگی زنان ارائه شد.

طبق نتایج جدول ۳، سرمایه فرهنگی ($R = 0.718$) و هر سه مولفه آن شامل بعد اجتماعی ($F = 0.693$)، بعد فناوری ($F = 0.587$) و بعد فردی ($F = 0.561$) با تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان رابطه مثبت و معنادار

جدول ۴. نتایج رگرسیون برای پیش‌بینی تحرک اجتماعی بین‌نسلی بر اساس سرمایه فرهنگی زنان

متغیر پیش‌بین	R	R ²	تغییر F	df1	df2	معناداری
سرمایه فرهنگی	۰/۷۱۸**	۰/۵۱۵	۸۲/۷۵۳	۱	۳۷۷	<۰/۰۰۱

تحرک اجتماعی بین‌نسلی بر اساس مولفه‌های سرمایه فرهنگی زنان ارائه شد.

طبق نتایج جدول ۴، سرمایه فرهنگی توانست ۵۱/۵ درصد از تغییرات تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان را پیش‌بینی کند ($P < .001$). در جدول ۵، نتایج رگرسیون برای پیش‌بینی

جدول ۵. نتایج رگرسیون برای پیش‌بینی تحرک اجتماعی بین‌نسلی بر اساس مولفه‌های سرمایه فرهنگی زنان

مدل	متغیرهای پیش‌بین	R	R ²	تغییر F	df1	df2	معناداری
۱	میزان مشارکت در فعالیتهای گروهی	۰/۶۹۳	۰/۴۸۰	۳۷۴/۹۱۶	۱	۳۷۷	<۰/۰۰۱
۲	میزان مشارکت در فعالیتهای گروهی و میزان دسترسی به منابع فرهنگی	۰/۷۲۱	۰/۵۲۰	۳۱/۱۹۰	۱	۳۷۶	<۰/۰۰۱
۳	میزان مشارکت در فعالیتهای گروهی، میزان دسترسی به منابع فرهنگی و میزان تمایلات فرهنگی	۰/۷۳۲	۰/۵۳۶	۱۳/۳۲۳	۱	۳۷۵	<۰/۰۰۱

مشارکت در فعالیتهای گروهی، میزان دسترسی به منابع فرهنگی و میزان تمایلات فرهنگی بررسی شد. از آنجایی که سرمایه فرهنگی عینی بر اشکال مادی مثل لباس‌ها، غذاها، کالاها و اشیای هنری اشاره دارد، لذا می‌توان انتظار داشت که بین این سرمایه با تحرک اجتماعی بین‌نسلی رابطه معناداری یافت نشد. علاوه بر آن، در تبیین رابطه سرمایه فرهنگی و هر سه مولفه آن با تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان می‌توان استنباط کرد که سرمایه فرهنگی شامل مجموعه‌ای از عادت‌ها، تمایل‌ها، علاقه‌مندی‌ها، تجربه‌ها و توانمندی‌های فرهنگی شامل دانش، زبان، ذوق، سلیقه و سبک زندگی است که دارای سه بخش عینی، ذهنی و نهادی می‌باشد. بعد عینی بر اشکال مادی مثل لباس‌ها، غذاها، کالاها و اشیای هنری، بعد ذهنی که نامحسوس است بر سبک گفتار، منش و کیفیات ظاهری و بعد نهادی بر گواهی تحصیلی یا صلاحیت‌هایی که افراد از موسسه‌های مهم دریافت می‌کنند، دلالت دارد (۱۵). از آنجایی که سرمایه فرهنگی (و مولفه‌های آن) نقش مهمی در زندگی اجتماعی، سبک زندگی و دستاوردهای حرفه‌ای و تخصصی دارد و می‌تواند سبب حل بهتر مساله‌ها، مشکل‌ها و چالش‌های زندگی شود. بنابراین، منطقی به نظر می‌رسد که با افزایش سرمایه فرهنگی و مولفه‌های آن در زنان میزان تحرک اجتماعی بین‌نسلی آنان افزایش یابد و بالعکس با کاهش سرمایه فرهنگی و مولفه‌های آن در زنان میزان تحرک اجتماعی بین‌نسلی آنان کاهش یابد.

همچنین، دیگر یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که سرمایه فرهنگی و هر سه مولفه آن به‌تفکیک توانستند درصد از تغییرات تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان را پیش‌بینی کنند. در تبیین توانمندی

طبق نتایج جدول ۵، مولفه‌های سرمایه فرهنگی با هم توانستند ۷۳/۲ درصد از تغییرات تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان را پیش‌بینی کنند که با توجه به مدل‌ها از میان مولفه‌های سرمایه فرهنگی؛ میزان مشارکت در فعالیتهای گروهی بیشترین سهم را در پیش‌بینی تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان داشت ($P < .001$).

نتیجه‌گیری

با توجه به نقش زنان در تحرک اجتماعی و اهمیت تحرک اجتماعی در سایر متغیرهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی، پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان بر اساس مولفه‌های سرمایه فرهنگی انجام شد.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که سرمایه فرهنگی و هر سه مولفه آن شامل میزان مشارکت در فعالیتهای گروهی، میزان دسترسی به منابع فرهنگی و میزان تمایلات فرهنگی با تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان رابطه مثبت و معنادار داشت. این یافته‌ها همسو با یافته‌های پژوهش‌های غلامی و فلاحتی (۱۱)، گیوگیوشویلی (۱۲)، غفاری (۲۰) و نایی و معصومی‌راد (۲۱) و ناهمسو با یافته‌های پژوهش غفاری و حقیقتیان (۲۲) بود. در تبیین ناهمسویی نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش غفاری و حقیقتیان (۲۲) می‌توان به تفاوت بین ابزارها اشاره کرد. آنان در پژوهش خود گزارش کردند که بین سرمایه فرهنگی عینی با تحرک اجتماعی میان‌نسلی رابطه معناداری وجود نداشت، اما در پژوهش حاضر سرمایه فرهنگی عینی یا حتی ذهنی و نهادی مورد بررسی قرار نگرفت، بلکه سه مولفه سرمایه فرهنگی در ابزاری محقق‌ساخته شامل میزان

The Socio-Cultural Research Journal of Rahbord; 10(39): 423-454.

2. Masoumirad R, Nayebi H. (2013). Effective social factors on the social mobility (occupational) of faculty members of Islamic Azad University. The Socio-Cultural Research Journal of Rahbord; 2(7): 103-133.

3. Yang X, Zhou P. (2022). Wealth inequality and social mobility: A simulation-based modelling approach. Journal of Economic Behavior & Organization; 196: 307-329. doi: 10.1016/j.jebo.2022.02.012

4. Hao Y. (2021). Social mobility in China, 1645–2012: A surname study. China Economic Quarterly International; 1(3): 233-243. doi: 10.1016/j.ceqi.2021.08.002

5. Safiri Kh, Imani E. (2006). Inter-generation woman's social mobility in Tehran. Woman in Development & Politics; 4(1-2): 141-151.

6. Wang X, Chen WF, Hong YY, Chen Z. (2022). Perceiving high social mobility breeds materialism: The mediating role of socioeconomic status uncertainty. Journal of Business Research; 139: 629-638. doi: 10.1016/j.jbusres.2021.10.014

7. Jorgensen TSH, Nilsson CJ, Lund R, Siersma V, Fors S. (2019). Intergenerational relations and social mobility: Social inequality in physical function in old age. Archives of Gerontology and Geriatrics; 80: 58-64. doi: 10.1016/j.archger.2018.10.006

8. Gil-Hernandez CJ, Marques-Perales I, Fachelli S. (2017). Intergenerational social mobility in Spain between 1956 and 2011: The role of educational expansion and economic modernisation in a late industrialised country. Research in Social Stratification and Mobility; 51: 14-27. doi: 10.1016/j.rssm.2017.06.002

9. Chapman BP, Peters K, Kannan V, Hutchison M, Lapham S, Caine ED, Conner KR. (2022). Intergenerational social

سرمایه فرهنگی یا مولفه‌های آن در پیش‌بینی تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان می‌توان استنباط کرد که سرمایه فرهنگی شامل دانش‌ها، معرفت‌ها، مهارت‌ها و برتری‌های یک فرد است (۱۸) که به افراد این امکان را می‌دهد تا بتوانند موقعیت خویش را در جامعه بهبود بخشند، به اعتبار اجتماعی خود بیفزایند و حتی به سایر سرمایه‌ها از جمله سرمایه‌های اجتماعی و اقتصادی دست یابند (۱۹). بنابراین، افرادی که در زندگی دارای سرمایه فرهنگی بالاتری باشند یا اینکه از نظر سه مولفه آن شامل میزان مشارکت در فعالیت‌های گروهی، میزان دسترسی به منابع فرهنگی و میزان تمایلات فرهنگی در سطح بالاتری قرار داشته باشند، تمایل بیشتری برای دستیابی به موفقیت دارند و برای این منظور تلاش و پشتکار بیشتری از خود نشان می‌دهند. بنابراین، می‌توان انتظار داشت که سرمایه فرهنگی و مولفه‌های آن نقش موثر و معناداری در پیش‌بینی تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان داشته باشند.

مهم‌ترین محدودیت‌های این پژوهش شامل محدود شدن جامعه پژوهش به زنان اراک، استفاده از روش پژوهش همبستگی و عدم امکان دستیابی به روابط علت و معلولی، تک جنسیتی بودن نمونه پژوهش حاضر (زنان) و عدم وجود ابزارهای استاندارد و مناسب جهت ارزیابی تحرک اجتماعی بین‌نسلی و سرمایه فرهنگی اشاره کرد. بنابراین، مهم‌ترین مزیت پژوهش حاضر ساخت ابزارهایی هنجار شده در زنان شهر اراک برای تحرک اجتماعی بین‌نسلی و سرمایه فرهنگی بود که سرمایه فرهنگی آن سه مولفه شامل میزان مشارکت در فعالیت‌های گروهی، میزان دسترسی به منابع فرهنگی و میزان تمایلات فرهنگی داشت. همچنین، از پیشنهادها پژوهشی می‌توان به بررسی رابطه تحرک اجتماعی بین‌نسلی و سرمایه فرهنگی در زنان سایر شهرها و حتی مردان اشاره کرد. پیشنهاد پژوهشی دیگر پیش‌بینی تحرک اجتماعی بین‌نسلی بر اساس سایر سرمایه‌ها مثل سرمایه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و معنوی می‌باشد. یافته‌های این پژوهش می‌تواند برای متخصصان، مدیران، مسئولان و برنامه‌ریزان کشور تویحات کاربری بسیاری داشته باشد و بر اساس آن پیشنهادها کاربردی کار بردی زیر ارائه می‌شوند. اولین پیشنهاد کاربردی طراحی و اجرای برنامه‌هایی برای افزایش تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان توسط متخصصان و برنامه‌ریزان ملی می‌باشد. پیشنهاد کاربردی دیگر افزایش تحرک اجتماعی بین‌نسلی زنان از طریق ایجاد شرایط برای بهبود و ارتقای سرمایه فرهنگی و مولفه‌های آن می‌باشد.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از همه کسانی که به نحوی در انجام این مطالعه سهیم بودند، تقدیر می‌شود.

References

1. Hashemzahi N, Layeghi Barough S. (2020). The role of communicative skills in intergenerational social mobility: A case study: Tehran's over-30-year-old citizens.

- and cultural capital in hospitality and tourism: A dual labour market perspective. *Journal of Hospitality and Tourism Management*; 50: 168-177. doi: 10.1016/j.jhtm.2022.01.012
17. Oncini F. (2019). Feeding distinction: Economic and cultural capital in the making of food boundaries. *Poetics*; 73: 17-31. doi: 10.1016/j.poetic.2019.02.002
18. An W, Western B. (2019). Social capital in the creation of cultural capital: Family structure, neighborhood cohesion, and extracurricular participation. *Social Science Research*; 81: 192-208. doi: 10.1016/j.ssresearch.2019.03.015
19. Rossetti G, Quinn B. (2021). Understanding the cultural potential of rural festivals: A conceptual framework of cultural capital development. *Journal of Rural Studies*; 86: 46-53. doi: 10.1016/j.jrurstud.2021.05.009
20. Ghaffari Z. (2017). The impact of embodied cultural capital (subjective) on intergeneration social mobility (Case study: 30-54 year-old citizens in Gorgan). *Quarterly Journal of Social Development*; 11(44): 183-206. doi: 10.22055/qjssd.2017.13011
21. Nayebi H, Masoumirad R. (2012). A study of cultural factors influencing social mobility. *Sociological Review (social Science Letter)*; 18(39): 1-34.
22. Ghaffari Z, Haghghatian M. (2016). The relationship between objectified cultural capital and intergenerational social mobility (A case study of citizens of 30-54 years of age in the city of Gorgan, Iran). *Journal of Social Sciences*; 13(1-2): 197-216. doi: 10.22067/jss.v13i1.52711
- mobility and suicide risk by firearm and other means in US males. *Journal of Psychiatric Research*; 156: 318-323. doi: 10.1016/j.jpsychires.2022.10.037
10. Anderson LR. (2018). Adolescent mental health and behavioural problems, and intergenerational social mobility: A decomposition of health selection effects. *Social Science & Medicine*; 197: 153-160. doi: 10.1016/j.socscimed.2017.11.026
11. Gholami Y, Falahati F (2019). Structural modeling of intergenerational social mobility among Afghan immigrants (Case study: Kashan city). *Journal of Urban Social Geography*; 6(2): 187-204. doi: 10.22103/JUSG.2019.1998
12. Gugushvili A. (2017). Change or continuity? Intergenerational social mobility and post-communist transition. *Research in Social Stratification and Mobility*; 52: 59-71. doi: 10.1016/j.rssm.2017.10.004
13. Sippola M, Kingumets J, Tuhkanen L. (2022). Social positioning and cultural capital: An ethnographic analysis of Estonian and Russian language social media discussion groups in Finland. *International Journal of Intercultural Relations*; 86: 36-45. doi: 10.1016/j.ijintrel.2021.10.005
14. Lee CS. (2019). Global linguistic capital, global cultural capital: International student migrants in China's two-track international education market. *International Journal of Educational Development*; 67: 94-102. doi: 10.1016/j.ijedudev.2019.03.001
15. Korkeila H, Hamari J. (2020). Avatar capital: The relationships between player orientation and their avatar's social, symbolic, economic and cultural capital. *Computers in Human Behavior*; 102: 14-21. doi: 10.1016/j.chb.2019.07.036
16. Hack-Polay D, Dal Mas F, Mahmoud AB, Rahman M. (2022). Barriers to the effective exploitation of migrants' social